

# Šuňava

Prírodný klenot pod Tatrami  
.....  
A jewel of nature under the High Tatras

ed. Matúš Hudák • 2022

Recenzenti/Reviewers: prof. Mgr. Martin Sabol, PhD., Mgr. Ján Schlögl, PhD., Mgr. Adam Tomašových, PhD.

Zostavovateľ/Compiler: Mgr. Matúš Hudák

Autori/Authors: doc. Mgr. Matúš Hyžný, PhD., Mgr. Denis Kuzl, Mgr. Miroslav Števík, Mgr. Katarína Žilkovanová, PhD.

Jazyková úprava/Editing: Mgr. Zuzana Pavlisová, PhD.

Preklad do anglického jazyka/ English Translation: Mgr. Viera Tejbusová, doc. Mgr. Matúš Hyžný, PhD.

Grafická úprava/Graphic design: Michal Hricko – mh<sup>2</sup>

Kolektívnu vedeckú monografiu vydala © obec Šuňava v roku 2022

The collective scientific monograph published by the © municipality Šuňava in 2022

Tlač a väzba/Printed and bound by: POLYGRAFICKÉ CENTRUM

ISBN: 978-80-570-3853-5

# Obsah

---

# Content

Fauna	6	Fauna
Flóra	40	Flora
More na Šuňave	68	Sea in Šuňava
Historicko-geografické aspekty Šuňavy a jej okolia	126	Historical-geographical aspects of Šuňava and its surroundings
Zhrnutie	213	Summary
Autori	218	Authors

Vážení spoluobčania, milí čitatelia,

naša obec sa z hľadiska prírodných daností i histórie radí k najpozoruhodnejším v rámci Slovenska. Vyplýva to z viacerých skutočností. V minulosti existovali dve sídla s názvom Šuňava. Vyšná Šuňava sa vyvinula na historickom území Liptova, Nižná Šuňava zas vznikla na historickom území Spiša. Prvá bola stáročia majetkom kartuziánov zo Skaly útočiska, druhá cistercitov zo Spišského Štiavniku. Obdobne sú zaujímavé aj tunajšie prírodné pomery, keďže jedna časť územia našej obce patrí do úmoria Čierneho mora, druhá Baltského mora. Znamená to, že sme súčasťou hranice hlavného európskeho rozvodia. V symbolickej rovine by sa dalo povedať, že obývame strechu Európy. Aby sa nové poznatky o prírode a histórii našej obce sprístupnili čo najširšiemu okruhu čitateľov, iniciovali sme vydanie ďalšej knihy o Šuňave. O spoluprácu pri jej tvorbe sme požiadali občianske združenie MONS CASTRI – spoločnosť pre historický a archeologický výskum Spiša so sídlom v Hozelci. Na rozdiel od tých predchádzajúcich sa dôraz tentoraz kládol na prírodu – faunu, flóru a geologické pomery. Autori sa okrem iného podujali zodpovedať otázku, či bolo kedysi územie dnešnej Šuňavy pod morom. Veľký priestor sa vytvoril i na prezentáciu nových poznatkov z historicko-geografickej oblasti. Skrátka, záležalo nám na tom, aby sa čitatelia dozvedeli fakty, ktoré sa v doterajších publikáciách nespomínali. To by aj malo byť cieľom vydávania nových kníh a nie opakovať to, čo je už známe. Pokiaľ ide o minulosť našej obce, výrazne sa pokročilo najmä pri výskume stredovekých dejín Nižnej Šuňavy, ktorá sa v písomných prameňoch spomína po prvýkrát už v roku 1398, teda o storočie neskôr, ako tomu bolo v prípade Vyšnej Šuňavy (1298). Vyjasnila sa aj otázka

Dear fellow citizens, dear readers,

Our village with its natural character and history ranks among the most remarkable villages in Slovakia. It follows from several facts. In the past, there were two villages called Šuňava. Vyšná Šuňava developed in the historical territory of Liptov, Nižná Šuňava was founded in Spiš. The first one was property of the Carthusians from Lapis Refugii for centuries, the other one was owned by the Cistercians from Spišský Štiavnik. The local natural conditions are remarkable as well, as one part of our village's territory is part of the Black Sea's drainage area, the other one lies in the drainage area of the Baltic Sea. It means that we are part of the main European watershed. Symbolically, we can say that we live on the roof of Europe. To present new information on the nature and history of our village to as many readers as possible, we initiated publication of another book on Šuňava. We asked the citizen association of MONS CASTRI – a society for historical and archaeological research of Spiš residing in Hozelec – for cooperation. Unlike the previous books, this time the emphasis is put on nature – fauna, flora and geological situation. The authors have also attempted to answer the question whether the territory of Šuňava used to be covered by the sea. There is also enough space to present new knowledge from the field of historical geography. Well, it was important to us that the readers learn about facts not presented in previous publications. This should be the aim of every new book, instead of repeating the known. As for the past of our village, great progress has been made mainly in the study of medieval history of Nižná Šuňava, which is first referred to in written documents in 1398, i. e. one century later that

zasvätenia oboch šuňavských kostolov v období stredoveku. Vo Vyšnej Šuňave bol jej duchovným patrónom sv. Mikuláš, v Nižnej Šuňave zasa sv. Šimon a sv. Júda. Na rozdiel od Vyšnej Šuňavy Nižná Šuňava v závere stredoveku spustla. K jej obnove došlo v 16. storočí a v 18. storočí sa tu najprv vystaval drevený, následne murovaný Kostol Všetkých svätých. Čitatelia sa dozvedia nové skutočnosti aj o okolitých sídlach, z ktorých niektoré časom zanikli a ich polohy dnes poznáme pod názvami Hrachovisko a Šoldov. Autori knihy sa pokúsili dať odpoveď na otázku, ako sa tieto dediny nazývali v stredoveku. Z uvedeného je zrejmé, že kniha nesporne zaujme širšie čitateľské prostredie. To, či sa nám podarilo naplniť náš zámer – výraznejšie obohatiť poznanie o prírodných pomeroch i histórii našej obce a jej okolia –, musia posúdiť samotní čitatelia.

Verím, že kniha bude mať čitateľský úspech a prispieje k dôstojnej prezentácii našej obce.

Vyšná Šuňava (1298). The question of dedication of both Šuňavas' churches in the Middle Ages has been answered as well. St. Nicholas was the patron saint in Vyšná Šuňava; in Nižná Šuňava, patron saints were Sts. Simon and Jude. Unlike Vyšná Šuňava, Nižná Šuňava was abandoned in the end of the Middle Ages. It was renewed in the 16th century and in the 18th century, there was the originally wooden, later masoned Church of All Saints. The readers will also learn new facts about the neighbouring villages, some of which are extinct and their sites are now known

as Hrachovisko and Šoldov. The authors of the book have tried to answer the question what these villages were called in the Middle Ages. It is clear from the above mentioned that the book will definitely get attention of many readers. Whether we have succeeded in fulfilling our goal – to considerably extend our knowledge of the natural and historical context of our village and its surroundings – must be decided by them.

I believe that the book will be successful with readers and will contribute to proud presentation of our village.



**Stanislav Kubaský**  
starosta / Mayor

# Fauna

---

# Fauna

Denis Kuzl

## Bezstavovce

Okolie obce Šuňava je ako stvorené na prechádzky počas pekných dní. Zrak mnohých z vás padne skôr na plodnice húb ako na živočíchy, ktorých sa na zdanlivo malom území skrýva neúrekom. Stačí sa pozrieť trebárs pod kôru stromov, na kvitnúce kvety alebo obrátiť suchý peň či skalú. Ak vám chceme priblížiť faunu vašej obce a jej okolia, musíme začať od tých najmenších živočíchov. Život bezstavovcov je plný nebezpečenstva, akcie, ale aj krásy a jemnosti. Jedným z najdrobnejších radov, ktoré zaregistrujete voľným okom, sú roztoče patriace do podkmeňa klepietkavcov (*Chelicerata*) a nie hmyzu, ako by si mnohí z vás mysleli. Samozrejme, pod pojmom roztoč si človek predstaví skôr prachové roztoče. Avšak roztočov je na svete oveľa, oveľa viac a žijú prakticky všade, aj tam, kde by ste povedali, že si vymýšľam. Aby toho nebolo málo, každým dňom nachádzame nové druhy. Vráťme sa však k roztočom z katastra obce. Pri blízkom pohľade na skalnaté chodníčky alebo steny zbadáme drobné červené bodky, ako sa hmýria sem a tam. Sú to roztočníky červené (*Trombidium holosericeum*), ľudovo nazývané aj zamatky. V jarných mesiacoch sa prebudili zo zimného spánku (Makol & Wohltmann, 2000) a prišiel čas, aby si našli potravu po dlhom oddychu. O niečo väčším, a podstatne dôležitejším zástupcom roztočov, je kliešť obyčajný (*Ixodes ricinus*). Tento postrach každej prechádzky v prírode je ektoparazit. To znamená, že k svojmu prežitiu potrebuje odoberať živiny z hostiteľa. Predpona ekto- označuje to, že parazituje na tele a nie priamo v ňom, ako to je u endo-

## Invertebrates

Surroundings of the village of Šuňava are ideal for walks on sunny days. Sights of many will rest on mushrooms more than animals which live in abundance in this seemingly small territory. Just look under bark of trees, at flowers in bloom or turn over a dry stump or stone. To present the fauna of your village and its surroundings, we must start with the smallest animals. Life of invertebrates is full of danger, action as well as beauty and tenderness. One of the tiniest orders visible with naked eye is mite belonging to the subphylum of Chelicerata, which are not insects, as many would think. Naturally, we usually think of dust mites when we hear the name. However, there are many many more mites in the world and they actually live everywhere – even in places where you might think I only imagine them. Moreover, new species are discovered every day. Anyway, let's get back to the mites from the area of the village. If we take a closer look at rocky paths or walls, we can notice tiny red dots moving in all directions. These are *Trombidium holosericeum* mites. They woke up in spring after winter hibernation (Makol & Wohltmann, 2000) and time has come to find food after a long rest. The castor bean tick (*Ixodes ricinus*) is a little larger representative of mites. This bugaboo of each walk in the country is an ectoparasite. It means that it needs to feed on a host to survive. The prefix ecto- means that it lives on the exterior of the body, not inside it – unlike endoparasites, such as nematodes. Various species of tick can be found also on

parazitov, akými sú napríklad hlísty. Rôzne druhy kliešťov nájdeme aj na hadoch či jaštericiach, no prevažná časť obľubuje krv cicavcov. Inak tomu nie je ani u kliešťa obyčajného, a keďže medzi cicavce patríme aj my ľudia, neraz si prinesieme z prírody domov neželaný suvení v podobe prichyteného kliešťa, ktorý si už pochutnáva na našej krvi. Nespadne na nás zo stromov, ako si niektorí ľudia myslia, ale z trávy. Prečo by aj tak drobný živočích, ako je kliešť, liezol na stromy, keď každý cicavec chodí po zemi? To, že si kliešť trochu odpije z našej krvi, by nebol až taký problém, no kliešte sú často prenášače vážnych ochorení, akými sú napríklad lymská borelióza či mozgová encefalítída (Pangáčová et al., 2013). Tieto ochorenia spôsobujú baktérie a vírusy, preto to neznamená, že vás automaticky nakazí každý kliešť. Iba choré a nakazené jedince prenášajú tieto choroby. Chvilku to trvá, kým sa spomínané baktérie dostanú z tráviaceho systému kliešťa do nášho tela, preto je veľmi dôležité vybrať kliešťa čo najskôr. Medzi ľuďmi sa traduje množstvo mylných informácií o týchto tvoroch, ktoré je treba vyvrátiť. Dozvedeli sme sa už, že kliešte nelezú po stromoch a že nie každý kliešť nás automaticky nakazí nejakou chorobou. Ďalšou novinkou možno bude aj to, že kliešte neoperujú iba v letných mesiacoch. Stačí, keď sa na teplomere ukážu 3 stupne Celzia (Gethmann et al., 2020) a kliešte už začínajú loviť. Je pravda, že kliešť obyčajný môže obývať polohy až do výšky 1000 metrov nad morom (Pelsmaeker, Korslund & Steifetten, 2021), no nebolo tomu vždy tak. V roku 1298 autor prvej písomnej zmienky o obci Šuňava nemusel mať žiaden strach, žeby ho svojou prítomnosťou poctil niektorý zástupca kliešťov. Do vyšších nadmorských výšok začali kliešte migrovať iba v posledných desaťročiach, a práve kliešť obyčajný bol tým priekopníkom. No na Slovensku žijú aj iné druhy, hlavne v teplejších oblastiach nájdeme kliešťa amerického (*Amblyomma americanum*) alebo pijaka lužného (*Dermacentor reticulatus*) a ďalších vyše 30 druhov. Ak by som mal spomenúť ešte nejaké ektoparazity, ktorým sa chceme radšej vyhnúť, spomeniem blchy (Siphonaptera). Na Slovensku evidujeme vyše 100 druhov blích, a kým kliešte migrovali na územie obce pomerne nedávno, blchy tu už nedočkavo čakali na prvých osadníkov. Väčší počet druhov súvisí s tým, že kým kliešte si až tak svoju korisť nevy-

snakes or lizards, but most of them prefer blood of mammals. It is the same with castor bean tick and since we are also mammals, we often bring an unwanted souvenir from our walk in the country in form of an attached tick sucking our blood. It does not fall upon us from trees as many people think, it comes from grass. Why would such a small creature climb trees when all mammals walk on the ground? The fact that a tick drinks a little of our blood is not a big deal. However, ticks often spread serious diseases, such as Lyme borreliosis or encephalitis (Pangáčová et al. 2013). These diseases are caused by bacteria and viruses, which means that not every tick can infect you. Only ill and infected individuals spread these diseases. It takes the bacteria a while to travel from the tick's digestive tract to our body, so it is very important to remove the tick as soon as possible. People believe many false things about these creatures which should be refused. We have already learnt that ticks do not climb trees and not every tick can infect us with a disease. Another new information might be that ticks do not work only in summer months. As soon as thermometer shows temperature of 3 °C, ticks start hunting (Gethmann et al. 2020). It is true that the castor bean tick can live in altitudes as high as 1000 m above sea level (Pelsmaeker, Korslund & Steifetten 2021), but it has not always been this way. In 1298, the author of the first written document on the village of Šuňava did not have to worry about being visited by a representative of ticks. They started to migrate to higher altitudes in the last decades and the castor bean tick was the a pioneer. Nevertheless, other species live in Slovakia as well, especially in warmer areas, *Amblyomma americanum* known as the lone star tick or *Dermacentor reticulatus* known as the ornate cow tick and more than 30 other species can be found. If other ectoparasites which we had better avoid should be mentioned, we must not forget fleas (*Siphonaptera*). We have recorded more than a hundred species of fleas and while ticks migrated to the area of the village recently, fleas had been impatiently waiting for its first settlers. The high number of species is associated with the fact, that while ticks are not very picky about their prey, various species of fleas